

יחידות לימוד לפרשת שמות - כתבה גלית ביתן

יחידה ראשונה: מיעוט

- א. וְאַלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָּה: אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ.
 ב. רְאוּבֵן שָׁמְעוֹן לֵוִי וַיהוּדָה.
 ג. יִשְׁשָׁכָר זְבוּלֹן וּבְנֵימִן.
 ד. זָן וְנַפְתָּלִי גָד וְאָשֶׁר.
 ה. וַיְהִי כָּל נֶפֶשׁ יִצְאֵי יִרְךָ יַעֲקֹב שִׁבְעִים נֶפֶשׁ, וַיּוֹסֶף הָיָה בְּמִצְרָיִם.
 ו. וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אָחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא.
 ז. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאדָּ מְאֹד. וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם.
 ח. וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף.

(שמות, פרק א)

קריאה יחסה:

- 📖 נִיזְכָּר: כִּיצַד הַתְּקַבְּלוּ בְּנֵי יַעֲקֹב עִם הַגַּעְתֶּם לְמִצְרַיִם? (חֲזְרוּ וּקְרְאוּ בְּבִרְאשִׁית מִז, א-ז)
- ? כמה מבני יעקב ירדו מצריימה? מי נכלל במספר הזה חוץ מיעקב ותריסר בניו?
- ? מה קרה להם מאז?
 ✎ הקיפו בעיגול את כל הפעלים והביטויים המציינים את התרבות צאצאי יעקב.
 מדוע לדעתכם, נחוצים פעלים וביטויים רבים כ"כ?
 מה פירוש "וישרצו" – על מי אנחנו אומרים את הפעול הזה בד"כ? האם הוא נאמר לפעמים על בני אדם? איזה רגש מתלווה אליו אז?
 לדעתכם, מי השתמש (אם בכלל) בפועל הזה כדי לתאר את התרבותם של בני ישראל?
 מה פירוש "ויתעצמו" – לאיזו מילה זה דומה? איזו עוצמה הייתה להם, לדעתכם?
 ? "וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם" – מה פירוש? האם זהו תיאור מדויק או תחושה?
 ? "וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרָיִם" – מה קרה לפרעה של ימי יוסף? כיצד "קמים" מלכים חדשים? מה קורה כשקם מלך חדש? האם הוא ממשיך את דרכו של קודמו או שהוא מבסס מדיניות חדשה?
 לדעתכם, אילו רגשות מתעוררים בקרב עם שמלך חדש הומלך עליו?
 ? "אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף" – מה פירוש לא ידע? מה הוא לא ידע? כיצד יתכן שלא הכיר את יוסף ופועלו? מה אנחנו מצפים שיקרה עם עלייתו לשלטון של מלך אשר לא ידע את יוסף?

לדעתכם, כיצד התייחסו צאצאי יעקב (או בני ישראל) לעלייתו לשלטון של מלך חדש במצריים? (ועוד אחד כזה שלא ידע את יוסף?)
 ציירו כאן משפחה ישראלית רגילה במצריים, ציירו לידה משפחה מצרית רגילה.

--	--

רַאיוֹנִי

- 🍀
 האם אתם מכירים מסביבתכם קבוצות שנדמה כי "הארץ מלאה אותם"?
- 🍀
 מה מאפיין את אותן קבוצות?
- 🍀
 במה הן שונות מאיתנו? במה דומות?
- 🍀
 אילו רגשות הן מעוררות בנו?
- 🍀
 אילו מן הרגשות הללו מוצדקים ואילו נובעים מהפחד שלנו ממה ששונה ומשתנה?

ה'דצת? מ'צול'ט

מיעוטים במדינה הם קבוצות הנבדלים מהרוב בצבע עורם, בלשונם ובתרבותם, במוצא האתני, בלאומיותם, בדתם ו/או בזהותם ההיסטורית.

ברוב מדינות העולם כיום חיים מיעוטים מסוג כזה או אחר. מיעוט מטבעו מבקש לשמור לעצמו את הייחודיות שלו. כך מיעוט דתי ירצה לשמר את הייחודיות הדתית שלו באמצעות פולחן, ואילו מיעוט לאומי יבקש שלטון עצמי, ייצוג בפרלמנט ולחנך את צאצאיו בשפתו שלו, עפ"י המסורת הייחודית לו.

כדי שהמיעוטים יוכלו לממש את זכויותיהם הייחודיות הם זקוקים לאמצעים אשר יסייעו להם בכך, למשל: מוסדות חינוך, מוסדות דת, מקומות פולחן וכו'. לכן דורשות קבוצות מיעוט מן המדינה שתכיר בהם כקבוצת מיעוט כדי לאפשר להם לשמור על מנהגייהם ועל הפולחן שלהם.

במדינה הדמוקרטית מנגנונים שונים ורבים שמטרתם לשמור על אופיו ותרבותו של המיעוט. כך למשל הובטחו במגילת העצמאות: "שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין, וחופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות".

יחד עם זאת, פעמים רבות חשות קבוצות מיעוט תחושת דיכוי, קיפוח ואפליה.

אקטואלי:

- אילו מיעוטים אתם מכירים בישראל? דונו בשאלה מיהו מיעוט ומה מגדיר אותו ככזה בישראל היום. (האם עולים חדשים נחשבים מיעוט? מדוע כן? מדוע לא? האם חרדים נחשבים לקבוצת מיעוט?)
- בשנות ה-50 וה-60 נחשבו העולים מצפון אפריקה וממדינות ערב לקבוצת מיעוט גדולה מה היה היחס אליהן? האם עולים אלו עדיין נחשבים למיעוטים? מה שינה את היחס אליהם?
- מהו היחס אל קבוצות המיעוט בישראל?
- אילו רגשות / חששות / תקוות הן מעוררות בקבוצת הרוב?
- כיצד אנחנו מצפים מהם שיתנהגו?
- מה נעשה כדי לשמור על זכויותיהן של קבוצות המיעוט בישראל?
- האם תחושות של קיפוח ואפליה בקרב קבוצות מיעוט בישראל הינן מוצדקות?

למורה: לקבוצות בוגרות או מתקדמות ניתן לקרוא את הקטעים הבאים ולדון עימן בהם: העיתונאי אריה גלבלום יצא בשנת 1948 אל המעברות על מנת לפגוש את העולים החדשים מצפון אפריקה, וכך כתב בעיתון 'הארץ':

"לפנינו עם שהפרימיטיביות שלו היא שיא, דרגת השכלתם גובלת בבורות מוחלטת, וחמור יותר חוסר הכישרון לקלוט כל דבר רוחני. בדרך כלל הם עולים רק במשהו על הדרגה הכללית של התושבים הערבים, הכושים, והברברים שבמקומותיהם. בכל אופן זוהי דרגה נמוכה עוד ממה שידענו אצל ערביי ארץ ישראל לשעבר. בניגוד לתימנים, הללו נעדרים גם שורשים ביהדות.... צורות חיים אלו מביאים איתם האפריקאים למקומות ישוביהם, ואין פלא שגל הפשעים הכללי במדינה הוא במעלה. בכמה מחלקי ירושלים שוב אין זה בטוח כלל לצעירה ואף לצעיר לצאת לבדו לרחוב לאחר שקיעת החמה. [...] כל מי שמידת אחריות כלשהי בו, צריך לא להתבייש ולא להיות מוג לב ולהסתכל בפרצופה של הבעיה, על כל משמעותה – [...] – בסך הכל יש בצפון אפריקה למעלה מחצי מיליון יהודים, שכולם מועמדים לעלייה. הנתנו את דעתנו על כך, מה יארע למדינה זו, אם זו תהיה אוכלוסייתה? – והרי ביום מן הימים תתווסף עליהם – עליית יהדות ארצות ערב! מה יהו פני מדינת ישראל ורמתה עם אוכלוסיות כאלה?"

(מצוטט בתוך ספרו של סמי שלום שטרית - 'המאבק המזרחי בישראל 1948 – 2003')

למורה: התורה בוחרת לספר לנו כי ראשיתו של עם ישראל בהיותו קבוצת מיעוט בארץ זרה. מיעוט המעורר תחושה של פחד וסלידה בקרב התושבים המקומיים. מה זה אומר עלינו? אילו ערכים נובעים מהנרטיב הזה? ה' ומשה יזכירו לבני ישראל שוב ושוב "כי גר היית בארץ מצריים", למה חשוב שנזכור זאת? ישנה כאן הזדמנות לשוחח על מיעוטים בכלל ועל החששות המוצדקים והלא מוצדקים שמתעוררים עם התרבותם והתעצמותם במדינה בה הם חיים.

כרשת שמות – יחידה שנייה: עבודות

- ח. וַיִּקָּם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף.
- ט. וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ: הֲנֵה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוּם מִמֶּנּוּ.
- י. הֲבֵה נִתְחַכְמָה לוֹ פֶּן יִרְכָּה וְהָיָה כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסֵף גַּם הוּא עַל שְׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ.
- יא. וַיִּשְׁיַחֲמוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיִּכֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעָה אֶת פְּתֵם וְאֶת רַעְמֶסֶס.
- יב. וַיִּכְאֹשֶׁר יַעֲנֶה אֹתוֹ כֵּן יִרְכָּה וְכֵן יִפְרָץ וַיִּקְצֹוּ חֲפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
- יג. וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֹךְ.
- יד. וַיִּמְרְרוּ אֶת-חַיֵּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבְכִבְנִים וּבְכָל-עֲבֹדָה בְּשֹׁדָה אֶת כָּל-עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר-עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֹךְ.

(שמות, פרק א)

קריאה יחסה:

- ☒ הקיפו בעיגול כחול את החששות שמעלה פרעה מפני בני ישראל.
- ☒ הקיפו בעיגול ירוק את סוגי העבודות שהעבידו המצרים את בני ישראל.
- ☒ הקיפו בעיגול אדום את המילים המתארות את סבלם של בני ישראל.

”הֲבֵה נִתְחַכְמָה לוֹ” – מדוע מרגיש פרעה צורך להתחכם לבני ישראל? מה יקרה אם לא יתחכם להם?

”וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֹךְ” – מה פירוש הביטוי לעבוד בפרך? (האם מדובר רק בעבודה קשה? כיצד היא מאפיינת מצב של 'עבודות'?) העלו בכיתה פרשנויות שונות והגדרות אפשריות למילה "בפרך".

ריבוי קולות: מהי עבודה פרק?

בעבודה קשה המפרכת את הגוף ומשברתו – ל"י.

לאחר שהיו עושין מלאכתן בטיט ובלבנים ובאין לנוח לערב לבתיהן, בא המצרי ואומר לו: צא לקט לי ירק מן הגנה, בקע לי את העץ הזה, מלא לי חבית זו מן המים, הוי ובכל עבודה בשדה. מדרש תנחומא, ויצא, ס"ט

ואיזו היא עבודת פרך?

זו עבודה שאין לה קצבה [=סוף] ועבודה שאינו צריך לה אלא תהיה מחשבתו להעבידו בלבד שלא יבטל רמב"ם הלכות עבדים פ"א הלכה ו

השוו בין הפרשנים:

- מי מהם מתייחס אל עבודת פרך כאל עבודה פיזית קשה? 🌸
- מה משותף בין הפרשנות במדרש תנחומא לזו של הרמב"ם? 🌸
- מהי מטרת המעביד אצל הרמב"ם? מה רע בזה? 🌸
- בשלושת הפרשנויות – כיצד מתייחס המעביד אל העובד? האם יש לעובד זכויות כלשהן? 🌸

ה'דעת: אגרות

משטר שבו יש לקבוצה של אנשים בעלות ושליטה רבה על אנשים אחרים הנחשבים לרכושם. בעבודת האדם המשועבד איננו חופשי ובן חורין לקבוע את התנהלותו וסדר היום שלו, ואדונו הוא שקובע בעבורו את כל או רוב סגנון חייו ודרכי התנהלותו. העבד יכול לקבל את מזונו וצרכיו האחרים מידי אדונו, ועליו לבצע כל עבודה שתידרש ממנו. פירותיה של עבודה זו יהיו לאדון. זאת בניגוד לעובד השכיר, הנהנה ממשכורת ואיננו תלוי באופן בלעדי במעסיקו לסיפוק מחייתו, מה גם שהשכיר עושה זאת מרצון בעוד שהעבדות נכפית.

בעולם בעתיק היו כמה דרכים בהן הפך אדם לעבד: אם הוא נמכר לעבד ע"י אדם אחר (נשים וילדים נמכרו בד"כ ע"י הוריהם). נפילה בשבי בעת מלחמה, לעיתים אנשים ובעיקר ילדים נחטפו ונמכרו לעבדות, למשל, שודדי ים מכרו את חטופיהם. היו ילדים שנולדו וגדלו בבית אדוניהם כבני עבדים ונחשבו לעבדים מראשית חייהם, לעיתים אנשים מכרו את עצמם לעבדות לתקופה מוגבלת על מנת להחזיר חוב.

משטר העבדות היווה חלק מרכזי בכלכלת העולם העתיק עד לעת המודרנית: כך היה באימפריה היוונית והרומית וכך היה גם באירופה ובעיקר בארה"ב. רק במחצית הראשונה של המאה ה 19 בוטלה העבדות במרבית ארצות אירופה ויבשת אמריקה.

בארה"ב פורסם ב 1852 ספרה של הארייט ביצ'ר סטואו "אוהל הדוד תום" שתיאר את פרשת חייו העצובה ומותו של עבד נאמן וטוב בשם תום. יש הסבורים כי ספר זה שתיאר את העבדות כמשטר אכזרי שיש להילחם בו השפיע על דעת הקהל האמריקנית וסייע לתהליך ביטול העבדות באמריקה

הראה לי אדם שאיננו עבד.

האחד נמכר לתאוות,


השני – לבצע,


השלישי- לכבוד,

וכולם למורא ופחד.

לוקיוס אנאוס סנקה (3 לפנה"ס – 65 לספירה), היה פילוסוף, מדינאי, ומחזאי רומאי

האם אתם מסכימים עם סנקה שעבדות יכולה להיות מצב נפשי? 

האם אתם יכולים לחשוב על מצבים בהם הרגשתם קצת "עבדים" למשהו? (מחשב, אוכל, טלוויזיה, אפילו רגש מסויים כמו כעס או אהבה). 

האם אתם יכולים לחשוב על מצבים בהם מכרים שלכם "עבדים" למשהו? 

ממה הייתם רוצים להשתחרר כיום? 

אקטואלי:

אילו זכויות יש היום לעובדים שמונעות עבודת פרך או עבדות? 

האם לדעתכם קיימת היום עבודת פרך בעולם? בישראל? 

למורה: לשם העמקת השיח האקטואלי ניתן להשתמש בנתונים הבאים:

עבדות ילדים בימינו

הנתונים המחרידים מדווחים על כ-218 מיליון ילדים המועסקים ברחבי העולם, כ-126 מיליון מהם בתנאים שילדים אינם מסוגלים לעמוד בהם - וגופם הקטן של כמיליון מתוכם מנוצל לכריית יהלומים וזהב באפריקה, אסיה ודרום-אמריקה. על-פי ארגון "יוניצף", אחד מכל 12 ילדים בגילאי חמש עד 17 ברחבי העולם כולו מועסק בתעשיית עבדות הילדים, הנאמדת במיליארדי דולרים, אותה מובילה הודו עם כ-12.6 מיליון ילדים-עבדים. רבים מקורבנות התעשייה, חלקם כמעט תינוקות, אחרים נמכרים על-ידי בני משפחותיהם, מוצאים את דרכם לתעשיית הזנות או הופכים בעל כורחם לחיילים בצבאות מורדים. אותם ילדים אנוסים לשמש ככוח עבודה, פעמים רבות ללא תשלום, בשל עוניים הקיצוני של הוריהם. ידיהם הקטנות וגופם הרזה והגמיש הופך אותם לכוח עבודה מבוקש: מדי יום הם זוחלים במחילות, קוטפים בעדינות פולי קפה ואורז או מייצרים מוצרים שונים לצרכנים מערביים בסדנאות יזע.

מתוך: <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3385718,00.html>

פרשת שמות – יחידה feישית - היאורה תשליכורה

טו. ויאמר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִי־לֹדֹת הָעִבְרִיִּים
 אֲשֶׁר שָׁם הָאֵחָת נִשְׁפָּרָה וְשָׁם הַשְּׂבִיִּית פּוֹעָה.
 טז. ויאמר בְּיַלְדָּכֶן אֶת הָעִבְרִיִּים וְרֵאִיתָן עַל הָאֲבָנִים:
 אִם-בֶּן הוּא וְהַמִּתֵּן אֹתוֹ וְאִם בֵּית הִיא וְחָיָה.
 יז. וַתִּירָאָנָה הַמִּי־לֹדֹת אֶת הָאֱלֹהִים
 וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵיהֶן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתַּחֲיִינָה אֶת-הַיְלָדִים...
 כב. וַיְצַו פְּרָעָה לְכָל עַמּוֹ לֵאמֹר:
 כָּל-הַבֶּן הַיְלֹוֹד הַיְאָרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ
 וְכָל הַבַּת תַּחֲיִינָן.

(שמות פרק א)

- א. וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לְוִי וַיִּקַּח אֶת בֵּית לְוִי.
- ב. וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן
 וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא
 וַתִּצְפְּנֶהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים.
- ג. וְלֹא יָכְלָה עוֹד הַצִּפְיָנוּ...

(שמות פרק ב)

קריאה יחפה:

- מה ציווה פרעה על המיילדות העבריות? 🍀
- האם המיילדות ביצעו את הוראתו? מדוע? 🍀
- האם לא חששו? (חשבו כיצד יכול היה פרעה להגיב על הפרת הוראה שכזו?) 🍀
- מדוע, לדעתכם, ציווה פרעה על הריגת הבנים בלבד? 🍀

"וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן" בן לוי ובת לוי מצפים לתינוק, בימי פרעה עדיין לא
 היו אמצעים טכנולוגיים שיאמרו עוד בהריון את מין היילוד. כתבו:



- שיחה בין האב והאם לקראת הלידה 🍀
- תפילה פרטית של האב או של האם. 🍀
- שיחה בין האב לאם לאחר לידת הבן. 🍀
- כמה זמן הצליחה האם להסתיר את תינוקה? 🍀

מדוע אחרי שלושה חודשים לא יכלה להסתירו (=להצפינו) עוד? (חשבו



בין היתר

על ההבדל בין תינוק בן יומו לתינוק בן שלושה חודשים)

לדעתכם, מה יעשו ההורים כעת? שחזרו התייעצות משפחתית:



מריט (האחות):

אהרון (האח)

צמרט (אבא)

knk (יוכבד):

נסחו החלטה משפחתית וקראו את המשך השתלשלות האירועים:

ג. ולא יכלה עוד הצפינו

ותקח לו תכת גמא ותחמרה בחקר ובזפת

ותשם בה את הילד

ותשם בסוף על שפת היאר.

ד. ותתצב אחתו מרחק

לדעה מה יעשה לו.

(שמות פרק ב)

באילו חומרים השתמשה אם התינוק לתיבה? מדוע דווקא בחומרים הללו?
כיצד לדעתכם, הרגישה האם כשהניחה את בנה התינוק בתיבה על מי היאור?










משפחת לוי מקווה שמישהו ימצא את התינוק במים ויציל אותו. המשפחה החליטה להניח בתיבה מכתב או חפץ כלשהו בתקווה שמי שיאמץ את התינוק יתנו לו את זה בבוא היום. ציירו את החפץ או המכתב שהייתם שמים בתיבה. מה חשוב לכם שהילד יידע על עצמו בבוא היום? מה הייתם רוצים לומר לו?

רַחוּמַי: שְׁמֵי אֲפֹרֹתַי:

לכיתות גבוהות: 

"וַתִּירָאנָה הַמַּנְלֹדֹת אֶת הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵיהֶן מִלְּךְ מִצְרַיִם" – חשבו על מקרים בהם ישנה התנגשות בין האמונה הדתית או הערכית של אדם מסוים לבין חוק המדינה. מה ראוי לעשות במקרה שכזה? האם קיים בעניין זה הבדל בין מדינות בעלות משטרים שונים? "וַיֵּצֵאוּ פְרַעֲה לְכָל עַמּוֹ לְאָמֹר: כָּל-הַבָּנִים הַיְלֹוד הַיִּאֲרָה תִשְׁלִיכֶהוּ, וְכָל הַבָּת תַּחֲיוּן". כיצד הייתם מצפים מן המצרים שיתנהגו? האם עליהם למלא אחר מצוות מלכם או לסרב לה?

לכולם: "וּמַתְצֵב אַחַתּוֹ מֵרַחֵק לְדַעַה מֶה יַעֲשֶׂה לוֹ"

-  מתי אחים יכולים לשמור על אחיהם ביתר יעילות מההורים? (איזה יתרון יש להם?)
-  מתי האחים שלי שומרים עלי? מתי אני שומר עליהם?
-  מתי אנחנו לא יכולים או לא רוצים להגן על האחים שלנו?
-  מתי אנחנו צריכים את עזרתם של האחים שלנו בתחומים שונים?
-  מתי אנחנו מעדיפים שלא יתערבו?
-  האם ישנו הבדל בין אחים ואחיות בנושא השמירה וההגנה אחד על השני?
-  במה אני מעדיף סיוע של אח ובמה סיוע של אחות?

כרסת שמות - יחידה רביעית - חמלה



(שמות, פרק ב)

- ה. ותָרַד בת פְּרַעֲה לְרַחֵץ עַל הַיָּאֵר
וְנִעְרְתִיהָ הַלְכַת עַל יַד הַיָּאֵר
וַתִּרְאֵ אֶת הַתַּבָּה בְּתוֹךְ הַסּוּף
וַתִּשְׁלַח אֶת אֲמָתָהּ וַתִּקְחָהּ.
ו. וַתִּפְתַּח וַתִּרְאֶהוּ אֶת הַיֶּלֶד
וְהִנֵּה נֶעַר בְּכַה וַתַּחְמַל עָלָיו
וַתֹּאמֶר מִיֶּלְדֵי הָעִבְרִים זֶה.
ז. וַתֹּאמֶר אַחֲתוֹ אֵל בַּת פְּרַעֲה:
הַאֵלֶּךְ וְקִרְאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּנְקַת מֶן הָעִבְרִית
וַתִּינַק לָךְ אֶת הַיֶּלֶד?
ח. וַתֹּאמֶר לָהּ בַת פְּרַעֲה: לְכִי
וַתֵּלֶךְ הָעֵלְמָה וַתִּקְרָא אֶת אִם הַיֶּלֶד.
ט. וַתֹּאמֶר לָהּ בַת פְּרַעֲה:
הִילִיכִי אֶת הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִינִקְהוּ לִי
וְאֲנִי אֶתְּנוּ אֶת שְׂכָרְךָ
וַתִּקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וַתִּנְיִקְהוּ.
י. וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד
וַתִּבְאֶהוּ לְבַת פְּרַעֲה וַיְהִי לָהּ לְבֶן
וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה
וַתֹּאמֶר: כִּי מִן הַמַּיִם מְשִׁיתָהוּ.

קריאה יחסה:

- מי מצאה את התיבה ובה התינוק? 🍀
- מה מצאה בתיבה? 🍀
- "וַתֹּאמֶר מִיֶּלְדֵי הָעִבְרִים זֶה" כיצד, לדעתכם, ידעה בת פרעה למי שייך התינוק? 🍀
- מה הציעה אחות התינוק לבת פרעה? 🍀
- מדוע הוחזר התינוק לבית הוריו ולכמה זמן? 🍀
- כיצד התייחסה בת פרעה אל הילד לאחר שחזר אליה? 🍀
- כיצד קראה לו? מדוע? 🍀

"היליכי את הילד הזה והינקהו לי ואני אתן את שְׁכָרְךָ" – מי אמרה למי את המשפט הזה?
מדוע נזקקה בת פרעה לאימו של התינוק?
מדוע לדעתכם, בחרה דווקא מינקת עבריה? האם לא יכלה למצוא לו מינקת מצרית?

הידעת? הנקה

כל תינוק ובע"ח יונק מגיע לעולם עם הידע כיצד לינוק חלב מבלוטות החלב של אימו. מערכת העיכול של יונק בן יומו מותאמת לתזונה נוזלית ואיננה יכולה לעכל חומרים מוצקים ועל כן, חלב האם עשיר במרכיבי מזון חיוניים, ומספק את כל צרכיו התזונתיים של הולד. כמו כן, כתוצאה מפעולת ההנקה נוצרת קירבה בין האם לצאצאיה וזהו למעשה הנדבך הראשון במערכת היחסים ביניהם ומאוחר יותר יביא להתפתחות של חיים בקבוצה המאפיינים בני אדם כמו גם בע"ח יונקים. הרכב חלב האם משתנה בהתאם לצורכי התינוק. כך למשל ככל שתקופת ההנקה ממושכת יותר והתינוק בוגר יותר - החלב שומני יותר, והתינוק מקבל יותר קלוריות. בשעות הערב, כהכנה לשנת הלילה, החלב שומני יותר גם כן. בקיץ החלב דליל יותר כדי לענות על צרכי הנוזלים של התינוק. החלב ממשיך להיווצר כל עוד התינוק או הפעוט ממשיך לינוק, למעשה כמות החלב המיוצרת תלויה בכמות החלב אותו צורך התינוק. כאשר מתמעטות מספר ההנקות, נחלש ייצור החלב אצל האם בהתאם. כל עוד ממשיכה האם להניק לפי דרישת התינוק, ימשיך גופה לייצר בדיוק את כמות החלב הדרושה לו.

בעת העתיקה ועד לפני כמה מאות שנים נהגו נשים (עשירות בד"כ) לשלם ל"מינקת", אישה שילדה פחות או יותר באותה תקופה כמותן והיניקה את ילדן ואת ילדה יחד. המינקת (שהייתה בד"כ ממעמד חברתי נמוך) עשתה זאת בד"כ עבור שכר. בתורה נזכרת דבורה מינקת רבקה שליוותה אותה כל חייה, באסלאם נאסר על תינוקות שינקו מאותה אישה להינשא זה לזה.

"וַתֵּלֶךְ הָעֶלְמָה וַתִּקְרָא אֶת אִם הַיֶּלֶד" ציירו את המפגש: אחות משה חוזרת לביתה לספר לבני המשפחה מה עלה בגורל האח התינוק ולהביא את האם אל בת פרעה.

🌸 "וַתִּקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וַתְּנִיְקֵהוּ" – אם התינוק חוזרת לביתה עם התינוק, תארו את הרגשות והשיחה בבית (זכרו כי בפעם האחרונה שראו את התינוק הוא הונח לגורלו בתיבה).
🌸 "וַתִּחַמַּל עָלָיו, וַתֹּאמֶר מִיְלֵדֵי הָעֵבְרִים זֶה" מדוע, לדעתכם, חמלה בת פרעה על התינוק? מהי חמלה? חפשו מילים נרדפות למילה חמלה.

ריבוי קולות: ותחמול עליו

ותחמול עליו –
כיון שהשתין על בתיה בת פרעה
נתרפית [=התרפאה] מצרעתה
שבית פרעה היו כולם מצורעים....
לפיכך חמלה עליו".
(אור האפילה לר' נתנאל בן ישעיה- פרשן מקרא והלכה, מגדולי רבני יהדות תימן הראשונים, חי
במחצית הראשונה של המאה ה-14)

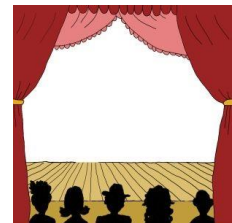
- ☛ מדוע חמלה בת פרעה על התינוק?
- ☛ האם לדעתכם מתוארת כאן חמלה אמיתית? מה 'יצא' לה מזה?

וַתֵּרָא אֶת הַתִּבְּהַּ בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת אֶסְתֵּהּ וַתִּקְרָהָ
אמרו לה: גברתנו, מנהגו של עולם מלך גוזר גזירה [אפילו] כל העולם אינן
מקימין אותה ובניו ובני ביתו מקימין אותה, ואת עוברת על מצוות אביך?
(בבלי, מסכת סוטה, יב)

- ☛ מה אמרו שפחותיה של בת פרעה לגבירתם?
- ☛ לדעתכם, מדוע חמלה בת פרעה על התינוק עפ"י המדרש הזה?
- ☛ מה 'יצא' לה מזה? (חשבו על הסכנה שבה העמידה את עצמה)
- ☛ האם אתם מכירים עוד סיפורים על אנשים שסיכנו את עצמם על מנת להציל אנשים זרים להם בעיתות קשות?

האחילו ככיתה:

- א. שיחה בין פרעה לביתו לאחר שהילד נגמל והובא לארמון. האם סיפרה לו את האמת על התינוק? האם שיקרה? כיצד הסבירה את עצמה? כיצד הגיב אביה?
- ב. שיחה בין משה הנער (בן 14 או 15) לאימו המאמצת, בת פרעה, מה סיפרה לו על נסיבות הולדתו? כיצד התייחס למידע הזה?



רלונטי - תמי אפטריות:

1. אימוץ – נושא רגיש, אך גם מאפשר לשוחח על סוגים שונים של משפחות, איזו משפחה הייתה למשה התינוק? האם בת פרעה יכלה לו להיות אם אמיתית כמו אמו שלו יוכבד? האם אהבת הורה קשורה רק בקשר ביולוגי? איזה סוגי משפחות אנחנו מכירים היום? במה הן שונות זו מזו? במה הן דומות?
2. חמלה: קראו את ההגדרות המילוניות הבאות למילה חמלה (ניתן גם להסביר בע"פ לכיתות הנמוכות)

חִמְלָה – היא רגש המבטא תחושת השתתפות בסבל, המלווה לרוב ברצון להקל או להפחית מן הסבל של האחר ולהפגין נדיבות מיוחדת כלפי הסובל. חמלה נובעת מתוך אמפתיה ומאופיינת בדרך כלל במעשים בהם האדם החש רגשי חמלה מנסה לסייע לאלה אשר עליהם הוא חומל.

חִמְלָה - התכונה האנושית להבין את סבל האחר, והרצון הנלווה לפעול בעניין.

- ❁ לפי ההגדרות הללו, האם חמלה היא רק רגש? או שהיא מעורבת גם בעשייה?
- ❁ מתי אנחנו חומלים על מישהו? שוחחו והביאו סיפורים אישיים בהם חמלתם על מישהו או שמישהו חמל עליכם, אולי ראיתם מעשה של חמלה?
- ❁ האם ישנם מצבים שלא הייתם רוצים שיחמלו עליכם? איזה רגש הייתם מעדיפים?
- ❁ האם תמיד צריך לחמול ולרחם או שיש מצבים שבהם צריך להישאר "קשוח"?
- ❁ האם לפעמים אנחנו צריכים לחמול אבל לא כל כך מצליחים? מה מפריע לנו לחמול? מה מקל עלינו לחמול על מישהו (על מנת לסייע בשיחה על השאלה הזו שאלו למשל: על מי יותר קל לנו לחמול, על תינוק או על קשיש? על אדם יפה או על אדם מכוער בעל ריח גוף לא נעים?)

אקולוגיה:

בת פרעה הצילה את משה התינוק למרות שאביה אסר על הצלת תינוקות העבריים וציווה להשליכם ליאור. בכך סיכנה את עצמה על מנת לעשות מעשה חסד, במהלך ההיסטוריה היו דוגמאות רבות לאנשים שיצאו נגד חוקים אכזריים ולא צודקים והצילו אנשים אחרים. כך למשל עשו אנשים שזכו מאז לכינוי "חסידי אומות עולם". חסידי אומות עולם הם אנשים שבתקופה בה הייתה הוראה להפקיר את היהודים לגורלם ולפגוע בהם, הם סיכנו את חייהם על מנת להציל אדם אחד, ילד או משפחה ומהווים מאז השראה לכולנו.

על מנת להרחיב בנושא חסידי אומות העולם ניתן להיעזר בקישור הבא:

<http://www.ilschool.org/jew/chasidey.htm>

ה'צאת - חסידי אומות עולם

בתקופת השואה נרדפו ונרצחו שישה מליון יהודים. חל איסור חמור לסייע להם בכל דרך שהיא (הסתרה, מתן מזון וכו') ומי שנתפס עושה כן נחשב לבוגד ואף הסתכן בגזר דין מוות. יחד עם זאת, לא מעט אנשים (לא יהודים) ממדינות שונות סיכנו את חייהם וחיי משפחותיהם וסייעו ליהודים בדרכים שונות. האנשים שעשו זאת ושרדו (רבים אכן נענשו ונהרגו על מעשה ההצלה שלהם) זכו להכרה על ידי ממשלת ישראל שקמה אחרי השואה וקיבלו מארגון 'יד ושם' את התואר "חסידי אומות עולם". על המדליה המוענקת לחסידי אומות העולם (עד היום קיבלו למעלה מ-22.000 איש את התואר) נכתבו המילים הבאות "כל המקיים נפש אחת כאילו קיים עולם מלא".



פרשת שמות – יחידה חמישית – מריבות והתערבות במריבות



יא. וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם

וַיִּגְדֹּל מֹשֶׁה

וַיֵּצֵא אֶל אַחִיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם

וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ עִבְרִי מֵאָחִיו.

יב. וַיִּפֶן כֹּה וְכֹה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ

וַיִּבֶן אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל.

יג. וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשְּׁנִי

וַהֲנֵה שְׁנֵי אַנְשֵׁים עִבְרִים נֹצִים

וַיֹּאמֶר לְרִשָׁע: לָמָּה תִּכֶּה רֵעִי.

יד. וַיֹּאמֶר: מִי שָׂמְךָ לְאִישׁ שֶׁר וְשֹׁפֵט עָלֵינוּ.

הֲלֹהֲרִגְנִי אַתָּה אֹמֵר כֹּאֲשֶׁר הִרְגֵת אֶת הַמִּצְרִי?

וַיֵּרָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר:

אָכֵן נוֹדַע הַדָּבָר.

טו. וַיִּשְׁמַע פְּרַעֲוֹה אֶת הַדְּבָר הַזֶּה

וַיִּבְקֹשׁ לְהַרְגֵּם אֶת מֹשֶׁה

וַיִּכְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פְרַעֲוֹה

וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ-מִדְיָן

(שמות, פרק ב)

קריאה יחסה:

?"וַיֵּצֵא אֶל אַחִיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם" – מי הם אחיו? כיצד, לדעתכם, ידע זאת משה?

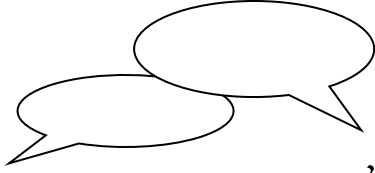
? מה הלך משה לראות?

? מה ראה?

? כיצד הגיב למראה עיניו?

? "וַיִּפֶן כֹּה וְכֹה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ" – כיצד אתם מבינים את הפסוק הזה?

- ? מה ראה משה למחרת היום?
 ? כיצד הגיב הפעם? האם תגובתו הייתה שונה? מדוע?
 ? מה הייתה התגובה למעשיו?
 ? "וַיִּירָא מֹשֶׁה" – מה פירוש וירא? ממה חשש?
 ? מדוע ברח משה ולאן?



ציירו קומיקס: משה יוצא מביתו ביום הראשון:
 מה הוא רואה? מה הוא עושה? מה סיפר לאימו כשחזר לארמון?

--	--	--	--

ריבוי קולות: וירא כי אין אֵל

ויפן כה וכה: חיפש עצות לקבול על המצרי שהכהו חינום.
 וירא כי אין אֵל: להגיד לפניו את העוול, כי כולם עצות בוגדים ושונאי ישראל.

ר' נפתלי צבי יהודה ברלין (נצי"ב), רוסיה-פולין (1817-1893)

- מה בדק משה כשפנה "כה וכה"?
- האם באמת לא היה שם אף אחד עפ"י הפרשנות?
- מה פירוש "לא היה שם איש"?
- עפ"י פרשנות זו, על מי מוטלת האחריות על כך שמשה הרג את המצרי?

ויפן כה וכה -

חשב משה, שאחד מאחיו העברים העומדים סביבו יתקומם על המצרי ויציל את אחיו המוכה.

"וירא כי אין איש" -

ראה שאין ביניהם גבר בגוברין, ואין מהם שם על לב צרת אחיו להשתדל על הצלתו.
ר' יעקב צבי מקלנבורג (הכתב והקבלה), קניגסברג (1765-1865)

מה בדק משה כשפנה "כה וכה"?

האם באמת לא היה שם אף אחד עפ"י הפרשנות?

מה פירוש "לא היה שם איש"?

עפ"י פרשנות זו, על מי מוטלת האחריות על כך שמשה הרג את המצרי?

מה הדומה בין שתי הפרשנויות? מה השונה?

ממי מצפה הרב ברלין שיגן על זכויות העבד מפני אכזריות הנוגש המצרי?

ממי מצפה הרב מקלנבורג?

למורה: שני הפרשנים שלפנינו מפרשים את ה"אין איש" כ"אין איש" שייתן מענה וימנע את אי הצדק. אולי הם מסתמכים על כך שכן היו עדים להריגת המצרי כפי שראינו ביום השני. כך או כך, האחד מצפה מהמצרים עצמם להגן על עבדיהם והשני מצפה מהעברים שיגנו על בן עמם. שתי תפיסות עולם שונות בשאלה מי אחראי על חייו ושלומו של האחר, האם הקרובים לו או המעסיקים שלו? האם למי שיש עבדים יש חובות מינימלים כלפיו? האם בני עמו של אדם מחויבים לסכן את עצמם כדי להגן על מישהו 'משלהם'?

באונס: אין איש

"במקום שאין אנשים, השתדל להיות איש"

(אבות, ב, ה)

כיצד ניתן להבין את האימרה מפרקי אבות?

מתי הרגשתם שאתם נמצאים במקום שאין בו 'אנשים'?

כיצד אמור 'איש' להתנהג במקום שכזה? האם זה אפשרי?

עפ"י הרב יעקב צבי בסביבתו של משה לא היו "אנשים" במובן המוסרי של המילה. ולכן הוא התערב וניסה להיות "איש".

מה דעתכם על הריגת המצרי בידי משה? האם לדעתכם, התנהגותו היא התנהגות

חיובית? האם הייתם מציעים למשה לנהוג אחרת? כיצד?

- האם יכול היה משה שלא להגיב? האם אי תגובה בכלל יכולה להוות אפשרות טובה? באילו תנאים יכולה אי התערבות לסייע "להרגעת הרוחות" ולתת דוגמא אישית של דה לגיטימציה לאלימות? מתי היא דווקא מזיקה וכיצד?
- בחנו את שתי תגובותיו של משה למצבים של אי צדק בהם נתקל - איזו מהן עדיפה בעיניכם? מה אנחנו יכולים ללמוד מן התגובות של משה לחיינו אנו?
- חשבו על מקרים בהם התערבתם במריבות באמצעות אלימות, דיבור, אי התערבות, התערבות בלתי אלימה ועוד. מה היה הכי יעיל בעיניכם?
- איזו התנהגות שלכם הייתם משנים? על איזו התנהגות הייתם חוזרים?

למורה: ניתן כאן להעלות את האפשרות שתגובה אלימה על אלימות עלולה להמשיך את האלימות. אבל לעיתים כשלא מגיבים על אלימות עלולים ללבות אותה כי האלים מרגיש שאין גבולות. מהי התגובה הנכונה? תוכלו כאן ליצור השוואה עם הפעם השלישית בה נתקל משה באי צדק ופעל בדרך שלישית, שונה.

טו. ... וַיִּכְרַח מִשָּׁה מִפְּנֵי פְרָעָה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל הַבְּאֵר.

טז. וּלְכַהֵן מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת

וַתִּבְאֵנָה וַתִּדְלַנָּה וַתִּמְלֵאנָה אֶת הַרְהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן.

יז. וַיִּבְאוּ הָרְעִים וַיִּגְרְשׂוּם


וַיָּקָם מִשָּׁה וַיֵּזְשַׁעַן

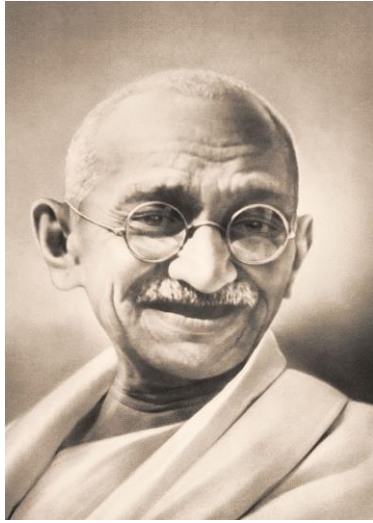
וַיִּשְׁקֵן אֶת צֹאנָם. (שמות פרק ב)

כיצד נהג משה הפעם? במה הייתה שונה התנהגותו הפעם מהפעמים הקודמות?

במה היא הייתה דומה?


למורה: משה בוחר להתערב בכל פעם שהוא נתקל באי צדק. האם זה נכון? מתי אנחנו בוחרים שלא להתערב בכלל? מאילו סיבות? מתי להתערב זה חשוב? שוחחו בכיתה על מודלים שונים של התערבות במריבות. על היתרונות ועל הסכנות.


אקטואלי לאמתקדמים: התערבות או אי התערבות בין מדינות. 



הידעת? מהטמה אנדי (1869–1948)

מנהיג הודי, שעמד בראש מרד לא אליס נגד השלטון הבריטי בהודו. הוא הנהיג אינספור הפגנות ושבתות, חלקן הגדול שבתות רעב - כולן ללא אלימות מצד המפגינים - ונשלח לכלא עשרות פעמים בידי השלטון הבריטי. במקרה אחד אף טבח חיילי בריטניה במפגינים הודים והרגו מאות מהם, אירוע שרק הגביר את פעולות המחאה של הודים נגד השלטון הבריטי. שנה אחת בלבד לאחר שהצליח להשיג את מטרתו והודו קיבלה את עצמאותה בשנת 1947, נרצח אנדי בשלוש יריות אקדח בידי מתנגד פוליטי שלו כשהיה בדרך לתפילה. וכך אדם שכל חייו הטיף נגד השימוש באלימות, נפל בעצמו קרבן לרצח אליס.

האם, לדעתכם, מדיניות האי-אלימות של אנדי יכולה לשמש כיום כאמצעי פוליטי בין מדינות וקבוצות עוינות? 

האם מדינות צריכות להתערב באירועים בלתי צודקים המתקיימים במדינות אחרות? כדאי להתחיל את הדיון בדוגמא על רצח העם בדארפור או אי כיבוד זכויות אדם בסין ולהמשיך להתערבות האו"ם ומדינות אחרות במדינות ישראל בשטחים – וכך לייצר דיון כנה: מתי כן ראוי שיתערבו? מתי לא? 

פרשת שמות - יחידה שישית - משימות

- א. וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵה אֶת צֹאן יִתְרוֹ חֹתָנּוֹ כִּהֵן מִדְּבַר וַיִּנְהַג אֶת הַצֹּאן אַחֵר הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל הַר הָאֱלֹהִים חֹרֶבָה.
- ב. וַיֵּרָא מִלְאָךְ ה' אֵלָיו בְּלִבְת־אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסִּנֵּה בָעֵר בָּאֵשׁ וְהַסִּנֵּה אֵינֶנּוּ אַכְל.
- ג. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה: אֶסְכֶּה נָא וְאֶרְאֶה אֶת-הַפְּרָאָה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוֹעַ לֹא-בָעֵר הַסִּנֵּה?
- ד. וַיֵּרָא ה' כִּי סָר לְרֵאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה וַיֹּאמֶר: מֹשֶׁה מֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר הַנְּבִי.
- ה. וַיֹּאמֶר: אֵל תִּקְרַב הֵלֶם שֶׁל נְעָלֶיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו - אֲדַמַּת קֹדֶשׁ הוּא.
- ו. וַיֹּאמֶר: אָנֹכִי אֱלֹהֵי אָבִיךָ אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מֵהִבִּיט אֶל הָאֱלֹהִים.
- ז. וַיֹּאמֶר ה': רְאֵה רְאִיתִי אֶת עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת-צַעֲקָתָם שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נִגְשָׁיו כִּי יִדְעֹתִי אֶת מַכְאֲבוֹ.
- ח. וְאֵרַד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וְלְהַעֲלֹתוֹ מִן-הָאָרֶץ הַהִיא אֶל אָרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל אָרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָעַמִּרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי.
- ט. וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלָי וְגַם רְאִיתִי אֶת-הַלַּחֲץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם.
- י. וְעַתָּה לָכֵה וְאֲשַׁלְּחֶךָ אֶל פְּרַעַה וְהוֹצֵא אֶת עַמִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם.
- יא. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹהִים: מִי אָנֹכִי כִי אֵלֶךְ אֶל-פְּרַעַה וְכִי אוֹצִיא אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם?

קריאה יחסה:

? מה עשה משה במדבר?

"וַיְהִי הַסֵּנָה בַּעַר בְּאֵשׁ וַהֲסֵנָה אֵינָנו אֶפְלָל", נסו לצייר את המראה אשר ראה משה במדבר

"וַיִּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מֵהַבַּיִט אֶל הָאֱלֹהִים" – הסבירו את הפסוק הזה במילים שלכם.

- ? איזו משימה הטיל אלוהים על משה?
 - ? מה גרם לה' לשלוח את משה להוציא את בני ישראל ממצריים?
 - ? כיצד הגיב משה דברי ה' ולמשימה שהטיל עליו?
 - ? משה אמר לה': "מִי אֲנֹכִי כִּי אֵלֶיךָ אֶל-פְּרֹעֹה"? נסו לענות לו, מדוע נבחר הוא להנהיג את ישראל ולהוציאם ממצריים?
 - ? מה הייתם עושים במקום ה' חשבו על כמה תשובות אפשריות.
- למורה: כדאי כאן להציע הצעות כמו: לפטור אותו מן המשימה, להציע לו עזרה, להגביר את בטחונו העצמי, להסביר לו שהמשימה אפשרית, להבטיח לו לעמוד לצידו כל העת ועוד...

- ☛ משה אמר לה': "מִי אֲנֹכִי כִּי אֵלֶיךָ אֶל-פְּרֹעֹה"? נסו לענות לו, מדוע נבחר הוא להנהיג את ישראל ולהוציאם ממצריים?
 - ☛ מדוע משה חושב שהוא לא מתאים, שוחחו ביניכם על חששותיו.
 - ☛ מה הייתם עושים במקום ה' חשבו על כמה תשובות אפשריות.
- למורה: כדאי כאן להציע הצעות כמו: לפטור אותו מן המשימה, להציע לו עזרה של אנשים אחרים, להגביר את בטחונו העצמי, להסביר לו שהמשימה אפשרית, להבטיח לו לעמוד לצידו כל העת ועוד. תוכלו לקרוא איתם את המשך השיחה בין משה לה' (פרק ג, פסוק יב עד הסוף ופרק ד, פסוקים א-יז) ולראות כמה מההצעות שלכם אכן התבצעו...

רלוונטי:

- ☛ כיצד אתם מרגישים כשמטילים עליכם משימה גדולה וחשובה?
- ☛ האם אתם נענים לה בשמחה או חוששים ומנסים לחמוק ממנה?
- ☛ מתי קרה שהרגשתם שנתנו לכם "משימה גדולה מדי" או שישנם אנשים מתאימים מימכם למשימה? איך התמודדתם עם התחושות הללו? ועם המשימה?

אקולאזי:

משה חשב שהוא איננו מתאים להיות מנהיג. המדרש הבא מספר לנו מה מצא אלוהים במשה שבחרו למשימה של הנהגת העם:

מֹשֶׁה, לֹא בָחַן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֱלֹה בְּצֵאן.
אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ:

כְּשֶׁהָיָה מֹשֶׁה רֹבֵנוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם רוּעָה צֵאנוּ שֶׁל יִתְרוֹ בְּמִדְבָּר, בָּרַח מִמֶּנּוּ גָּדִי,
וְרַץ אַחֲרָיו עַד שֶׁהִגִּיעַ לְמָקוֹם מְחֹסָה.

כִּינּוּן שֶׁהִגִּיעַ לְמָקוֹם מְחֹסָה, נִזְדַּמְּנָה לוֹ בְּרִכָּה שֶׁל מַיִם, וְעָמַד הַגָּדִי לְשִׁתּוֹת.
כִּינּוּן שֶׁהִגִּיעַ מֹשֶׁה אֶצְלוֹ, אָמַר: "אֲנִי לֹא הֵייתִי יוֹדֵעַ שְׂרָץ הֵייתִי מִפְּנֵי צָמָא. עַלֵּךְ אֶתָּה."
הִרְכִּיבוּ עַל כְּתֵפוֹ וְהָיָה מְחֻלָּץ.

אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: יֵשׁ לָךְ רַחֲמִים לְנֶהֱג צֵאנוּ שֶׁל בְּשָׂר וְדָם כָּךְ חַיִּיד,
אֶתָּה תִרְעָה צֵאנִי יִשְׂרָאֵל!
(שמות רבה פרשה ב, סימן ב)



עפ"י מה בחן ה' את כישוריו של משה להיות מנהיג?
מהי התכונה ששכנעה אותו שמשה מתאים?
האם לדעתכם, זוהי תכונה מספקת למנהיגות?
אילו תכונות אתם מחפשים אצל מנהיג?
אילו תכונות לדעתכם, אסור שיהיו לו?

חידה:

אילו דמויות תנכיות
האם לדעתכם, יש



נוספות אתם מכירים שהיו רועי צאן?
לריבוי רועי הצאן בתנ"ך משמעות?






לימוד לכיתת האן: משימה ואנהיאות

כתבה: גלית ביתן



- א. ומנשה ה'ה רעה את צאן יתרו חתנו כהן מדון וינהג את הצאן אחר המדבר ויבא אל הר האלהים חרבה.
- ב. וירא מלאך ה' אליו כלבת אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בער באש והסנה איננו אכל.
- ג. ויאמר מנשה אסרה-נא ואראה את-הפרעה הגדל הזה מדוע לא-יבער הסנה?

(בראשית, פרק ג)





נספר לילדים תחילה את ההקדמה לספר שמות: עבדות בני ישראל במצרים, משה הילד (לא כדאי להתעכב על סיפור משה בתיבה שיחזור על עצמו בפסח) שגדל בארמון פרעה ובורח למדיין שם הוא נהיה רועה צאן.

- מה ראה משה במדבר? 
- מה היה כ"כ מיוחד במה שראה? 
- מה אמור היה לקרות לסנה? 
- מדוע ה' לא פשוט קרא למשה, מדוע לדעתכם, יצר את הסנה כדי למשוך אותו? 
- מדוע קרא ה' למשה? מה רצה לומר לו? 

- ט. ועתה הנה צעקת בני-ישראל באה אלי וגם-ראיתי את-הלחץ אשר מצרים להצים אתם.
- י. ועתה לכה ואשלחך אל-פרעה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים.

- מהי המשימה שהטיל ה' על משה? 
- כיצד לדעתכם, הרגיש משה כשקיבל את המשימה? האם נענה לה? 

יא. ויאמר מנשה אל האלהים:

- מי אנכי כי אלך אל-פרעה וכי אוציא את-בני ישראל ממצרים?
- אמרו במילים שלכם את תשובתו של משה לה' 
 - מדוע לדעתכם משה ענה לו כך? 
 - האם מותר לענות כך לה' 
 - מדוע באמת בחר ה' במשה למשימה? 

האם יש למשה תכונות מיוחדות שהופכות אותו מתאים למשימה?

חשבו'נה:

אילו תכונות דרושות למנהיג שאמור להוציא את בני ישראל ממצרים? (יכולת לשכנע את פרעה ואת העם, יכולת להכין את העם ליציאה ממצרים, ידיעת השפה המצרית, אומץ, אמונה בה', נכונות להקדיש את חייו לציבור....)

אילו תכונות דרושות למנהיג בימינו? (ניתן לחבר את השיחה לבחירות הקרובות בקצרה)

רפיון:

מתי קרה שהטילו עלי משימה גדולה ואחראית?
 כיצד הרגשתי כשהטילו עלי את המשימה?
 האם ביצעתי אותה בהצלחה? האם ניסיתי להתחמק ממנה?
 מתי הרגשתי שמשימה מסויימת קשה מדי בשבילי? שאני לא מסוגל לבצע אותה?
 האם אמרתי למישהו שאני לא מתאים?
 מדוע, לדעתכם, התעקש ה' שמשה מסוגל לבצע את המשימה? אילו תכונות ראה בו?

תוכלו לקרוא את האגדה הבאה ולשאול:

אילו תכונות היו במשה שהפכו אותו להיות מתאים להיות מנהיג שיוציא את בני ישראל ממצרים?
 האם אילו התכונות שחשבתם עליהן קודם?

מֹשֶׁה, לֹא בָחַן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶלָּא בְּצֵאן.
 אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ:
 כְּשֶׁהָיָה מֹשֶׁה רִבֵּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם רוּעָה צֹאנוּ שֶׁל יִתְרוֹ בְּמִדְבָּר, בָּרַח מִמֶּנּוּ גְּדִי,
 וְרָץ אַחֲרָיו עַד שֶׁהִגִּיעַ לְמִקְוֵה מַחְסָה.
 כִּינֹן שֶׁהִגִּיעַ לְמִקְוֵה מַחְסָה, נִזְדַּמְּנָה לוֹ בְּרִכָּה שֶׁל מַיִם, וְעָמַד הַגְּדִי לִשְׁתוֹת.
 כִּינֹן שֶׁהִגִּיעַ מֹשֶׁה אֶצְלוֹ, אָמַר: "אֲנִי לֹא הֵייתִי יוֹדֵעַ שֶׁרָץ הֵייתִי מִפְּנֵי צָמָא. עָנָף אֶתָּה." הִרְפִּיבוּ עַל
 כְּתִיבוֹ וְהָיָה מִהֲלֵךְ.
 אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: יֵשׁ לָךְ רַחֲמִים לְנֶהֱג צֹאנוּ שֶׁל בְּשָׂר וְדָם כָּךְ חֲתִידָה,
 אֶתָּה תִרְעָה צֹאנֵי יִשְׂרָאֵל"

(שמות רבה פרשה ב, סימן ב)

הצעה ליצירה:

יצרו באמצעים שונים את המראה שנגלה למשה במדבר.

